

Emlékezés Wlassics Gyulára (1852-1937), a Magyar Tudományos Akadémia rendes és tiszteleti tagjára

Remembering Gyula Wlassics (1852-1937), Full and Honorary Member of the Hungarian Academy of Sciences

Wlassics Gyula egyetemi tanár, jogtudós, politikus és történész a Magyar Tudományos Akadémia rendes és tiszteleti tagja 1852. március 17-én született Zalaegerszegen. 1937. március 30-án hunyt el Budapesten.

Tudományos munkássága elismeréseként Wlassics Gyulát 1886. május 6-án a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává, hat évvel később, 1892. május 5-én pedig rendes tagjává választotta. Az MTA 1901. május 10-én igazgató tagjának is megválasztotta. Wlassics Gyula 1898. május 6. és 1901. május 10. között, mint az MTA rendes tagja, a Magyar Tudományos Akadémia másodelnöki tisztét is betöltötte.

Wlassics Gyula tudományos munkásságát a Magyar Tudományos Akadémia nagyjuttalmával ismerték el 1921-ban. 1930-ban, már a kitüntetés alapításának évében, a Magyar Corvin-láncot is megkapta.

Levelező taggá választását követően székfoglaló előadását „A bizonyítás tana a bünvádi eljárásban” címmel 1887. december 5-én tartotta. A székfoglaló előadás kivonatos formában az Akadémiai Értesítőben került közlésre 1887-ben. Rendes taggá választását követően akadémiai székfoglaló előadását „Az okság (causalitas) és részesség a magyar büntetőjogban” címmel 1893. június 8-án tartotta a Magyar Tudományos Akadémia székházában. Az akadémiai székfoglaló előadás még ebben az évben kivonatos formában az Akadémiai Értesítőben jelent meg nyomtatásban.

Édesapja Wlassics Antal nagykanizsai törvényszéki elnök, édesanyja Berzseny Mária volt. Kétéves korában a család Nagykanizsára költözött, ezért Wlassics Gyula Nagykanizsán járt elemi iskolába. Az elemi iskolát követően a nagykanizsai piarista algimnáziumban tanult. A piarista algimnázium diákja négy éven át, 1862 és 1866 között volt. Középiskolai tanulmányait az 5. osztálytól a pesti piarista gimnáziumban végezte.

Az 1870-ben letett érettségi után a pesti tudományegyetemre iratkozott be. Beiratkozott a bécsi egyetemre is, bár Bécsben jogi diplomát nem szerzett. Látókörének bővítése céljából több európai országban is járt. Felesége Csengery Etelka, Csengery Antal (1822-1880), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjának, majd 1871-ben megválasztott másodelnökének leánya volt.

Wlassics Gyula a jogi diploma megszerzését követően ügyvédi vizsgát is tett Budapesten. 1875-től Nagykanizsán lett törvényszéki gyakornok. Néhány hónap elteltével a budapesti ítélőtáblánál kapott segédfogalmazói kinevezést. 1877-ben Perczel Béla (1819-1888), igazságügyi miniszter támogatása révén az Igazságügyi Minisztérium törvény-előkészítő osztályán kapott fogalmazói állást. 1882-től komáromi adóügyész, 1886-tól budapesti alügyész lett. Később miniszteri titkár, majd 1896-ban budapesti helyettes királyi főügyész lett.

Fontos megjegyezni, hogy ezekben az években az Igazságügyi Minisztérium kodifikációs osztályán működött. Pauler Tivadar (1816-1886) és Fabiny Teofil (1822-1908) megbízásából, elsősorban a bünvádi eljárásról szóló törvényjavaslat szerkesztésével foglalkozott. Wlassics Gyula számos alkalommal mondott vádbeszédet a sajtóbírósa előtt és aktív részt vállalt a jogászgyűlések munkájában is.

1890 és 1895 között a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi karán oktatott a büntetőjog nyilvános rendes tanáraként.

Politikai pályája kapcsán utalunk arra, hogy 1892-ben, 1895-ben, 1896-ban és 1901-ben a Szabadelvű Párt programjával a csáktornyai választókerületben választották meg országgyűlési képviselőnek. 1905-ben az Országos Alkotmánypárt programjával szerzett mandátumot Pécsen.

Wekerle Sándor első kormányának (1892-1895) lemondása után az uralkodó 1895. január 15-én vallás- és közoktatásügyi miniszternek nevezte ki. Több mint nyolc éven át, egészen 1903. november 3-áig, Bánffy Dezső (miniszterelnök 1895 és 1899 között), a Széll Kálmán (miniszterelnök 1899 és 1902 között) majd az első Khuen-Héderváry Károly, 1903-ban alakult, igen rövid ideig, négy hónapon át hivatalban lévő kormánya tagjaként volt ennek a tárcának a birtokosa.

Miniszterként ő terjesztette elő az 1885-ben felállított főrendiházban a vallás szabad gyakorlásáról és az izraelita felekezet recepciójáról, bevett felekezetté nyilvánításáról szóló javaslatot (1895. évi XLII. törvénycikk). A javaslat elfogadására korábban, Wekerle Sándor első miniszterelnöksége idején nem került sor. A következő évben került sor a bűnvádi perrendtartásról szóló törvény (1896. évi XXXIII. törvénycikk) elfogadására.

Döntő szerepe volt abban, hogy 1895 és 1898 között, majd a XX. század elején, 1904-ig több, mint ezer (csaknem 1100) állami népiskola létrehozására került sor. Az ő kezdeményezése alapján vált lehetővé az, hogy az egyetemen a bölcsészeti, a gyógyszerészi, illetve az orvosi szakok a nők számára megnyíljanak. Az előkészítő oktatás céljára három leánygimnáziumi tanfolyam megnyitását is engedélyezte, pontosabban lehetővé tette.

Wlassics Gyula mint művelődéspolitikus nevéhez fűződik a múzeumok és a könyvtárak egységes országos szintű szervezésének összehangolása. Magánkézből állami tulajdonba vette a forradalom és szabadságharc tárgyi emlékeit őrző 1848/1849-es ereklyemúzeumot. Mind ezzel, mind pedig a Münchenből Budapestre került Hunyadi-levéltár anyagával a Nemzeti Múzeum gyűjteményét gyarapította.

Nevéhez fűződik annak a törvényjavaslatnak az Országgyűlés elé terjesztése, mely szerint a Magyarországon nyomtatott, vagy kiadott nyomdatermékekből a nyomtató, illetve a kiadó egy-egy példányt köteles térítésmentesen a Magyar Nemzeti Múzeumnak és a Magyar Tudományos Akadémiának eljuttatni (kötelespéldány). Ezt a javaslatot az Országgyűlés teljes konszenzussal törvényerőre emelte.

Az ezredéves évforduló, a millennium alkalmával tervezett Szépművészeti Múzeum létesítése mellett Wlassics Gyula művészeti programjának lényeges elemét képezte egy magyar képzőművészeti akadémia megalapítása is. Ezt az elgondolását a hazai művészeti élet képviselői támogatták.

Fontos megjegyezni, hogy Wlassics Gyula 1897-ben felkérte a Magyar Tudományos Akadémiát a magyar nyelv szótárának átdolgozására. A következő évben, 1898-ban a katolikus papság kongruájának és más vallásfelekezetek lelkészei fizetésének rendezése céljából törvényjavaslatot dolgozott ki. A kongrua-törvényt (1898. évi XIV. törvénycikk) még ebben az évben az országgyűlés elfogadta.

Tagja volt a magyar-lengyel kapcsolatok ápolása céljából 1929-ben alapított Magyar Mickiewicz Társaságnak (francia nevén: Sociétés Hongroise Mickiewicz) is.

Wlassics Gyula 1903 és 1906 között ismét oktatott a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi karán. 1906 és 1933 között, egészen nyugdíjba vonulásáig a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság elnöke volt.

1896-ban a Magyar Paedagogiai Társaság tiszteletbeli tagja lett. 1923-tól a tagja volt Hágai Választott Bíróságnak. Wlassics Gyulát 1928-ban megválasztották a párizsi Nemzetközi Diplomáciai Akadémia tagjává.

Wlassics Gyula az első világháború utolsó esztendejében, 1918-ban a főrendiház, 1927 és 1935 között pedig az 1926. évi XXII. törvények alapján felállított felsőház elnöke volt.

Wlassics Gyulának számos magas állami és társadalmi elismerésben volt része. A teljesség igénye nélkül említjük meg, hogy Munkács városa 1914. december 21-én díszpolgárává választotta. 1896-ban valóságos belső titkos tanácsos lett. 1897-ben az uralkodó az első osztályú Vaskorona-renddel tüntette ki. Emellett a Lipót-rend nagykeresztese is volt. 1916-ban bárói rangot kapott. 1926-ban pedig a Magyar Érdemrend nagykeresztjével tüntették ki. 1933-ban a szegedi tudományegyetem tiszteletbeli (honoris causa) doktora lett.

Wlassics Gyula a XX. század első évtizedeiben a magyarországi jogászok, büntetőjogászok és közjogászok körében egyaránt, valamint a pedagógusok és nem utolsósorban a politikusok körében az egyik legnagyobb tekintélynek örvendő személyiségnek számított. Igen széles kört átfogó, jogtudományi, művelődéspolitikai, jogtörténeti és történelmi munkái, melyeknek egy része idegen nyelveken, angolul, franciául és németül is publikálásra került, hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt ma is figyelmet érdemelnek.

Wlassics Gyula főbb munkái

A pénzbüntetés jogi természete. Budapest, 1882.; A bűnvádi eljárás alapelvei. Budapest, 1885.; A bűnkísérelt és bevégzett bűncselekmény: a tettesség és részesség tana. I-II. kötet Budapest, 1885-1887. (a harmadik kiadás 1923-ban jelent meg); A bizonyítás tana a bűnvádi eljárásban. Akadémiai Értesítő 1883.; Új irányok a büntetőjogban. Budapest, 1888.; A magyar büntetőjog forrástana. Budapest, 1892.; A tettesség és részesség tana. Budapest, 1893.; Az okság (causalitas) és részesség a magyar büntetőjogban. Akadémiai Értesítő 1893.; Deák Ferenc. Budapest, 1906. (a második kiadás 1923-ban jelent meg); A büntetőnovella tervezete. Budapest, 1907.; Kultúrpolitikai kérdések. Budapest, 1909.; Az 1867: XII. t.c. jogi természete. Budapest, 1911.; Reformjavaslat a közigazgatási bíráskodásról. Jogállam 1911.; Gróf Andrássy Gyula külpolitikája. Budapest, 1913.; Önkormányzat és felügyeleti jog. Budapest, 1914.; Német világpolitika. Budapest, 1915.; Hadifogoly és nemzetközi jog. Budapest, 1915.; Az ausztriai közjogi irodalom és Magyarország. Budapest, 1916.; A koronázási hitlevél jogi természete. Budapest, 1917.; Semlegesség a világháborúban. Budapest, 1917.; A tízéves hatásköri bíróság. Budapest, 1918.; The territorial integrity of Hungary and the League of Nations. Budapest, 1919.; A kisebbségi védelem anyagi és alakai joga. Budapest, 1922.; The Right of Self Determination. Budapest, 1922. és Dante a politikai irodalomban. Budapest, 1923.

Felhasznált irodalom

Győrffy J.: Wlassics Gyula élet- és jellemrajza. Nagykanizsa, 1896.; Molnár V.: Wlassics Gyula. Budapest, 1907.; Balogh J.: Báró Wlassics Gyula. Magyar Jogi Szemle 1922.; Egyed I.: Wlassics Gyula. Jogállam 1932.; Felkai L.: Wlassics Gyula minisztersége. Pedagógiai Szemle 1987.; Mann M.: Kultúrpolitikusok a dualizmus korában. Budapest, 1993.; Mann M.; Wlassics Gyula. Budapest, 1994. és Gerencsér T.: A Magyar Mickiewicz Társaság második évtizede. A Magyar Mickiewicz Társaság tagjainak névsora. In: Acta Papiensia XI (2011) 3-4. 195-199.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu